

УДК 338.242

Н. І. Верхоглядова*
І. В. Радамовська**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ
КОНКУРЕНТОСТІЙКІСТЮ БУДІВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

В статті обґрунтовано необхідність розробки організаційно-економічного механізму управління конкурентостійкістю підприємств. З цією метою досліджено сутність поняття «механізм управління». Запропоновано методичний підхід до побудови організаційно-економічного механізму управління конкурентостійкістю будівельних підприємств. Встановлено, що підґрунтям для формування належного організаційно-економічного механізму управління конкурентостійкістю має стати всебічна її оцінка. При цьому, запропоновано виокремлювати три рівні оцінки конкурентостійкості підприємства — оперативний, тактичний та стратегічний.

Ключові слова: управління, конкуренція, конкурентостійкість, конкурентні переваги, організаційно-економічний механізм.

В статье обоснована необходимость разработки организационно-экономического механизма управления конкурентоустойчивостью предприятий. С этой целью исследована сущность понятия «механизм управления». Предложен методический подход к построению организационно-экономического механизма управления конкуренто-устойчивостью строительных предприятий. Установлено, что основой для формирования надлежащего организационно-экономического механизма управления конкурентоустойчивостью должно служить всестороннее ее оценивание. При этом, предложено выделять три уровня оценивания конкурентоустойчивости предприятия — оперативный, тактический и стратегический.

Ключевые слова: управление, конкуренция, конкурентоустойчивость, конкурентные преимущества, организационно-экономический механизм.

The paper is devoted to development of organizational and economic mechanism of enterprise's competitive-stability management. To this end, the approaches to defining the essence of «mechanism of management» were researched. The methodical approach to building organizational and economic mechanism of enterprise's competitive-stability management was formed. It was established that the basis for the formation of appropriate organizational and economic mechanism of enterprise's competitive-stability management should be a comprehensive its evaluation. Thus, it was offered to distinguish three levels of enterprise's competitive-stability assessing — operational, tactical and strategic.

Key words: management, competition, competitive-stability, competitive advantages, and economic mechanism.

Постановка проблеми. Роль будівельного комплексу в економіці країни важко переоцінити. Це пов'язане з тим, що рівень його розвитку впливає на формування пропорцій і темпів розвитку усіх інших галузей народного господарства, адже будівництво сприяє реалізації інвестицій на створення нових і реконструкцію діючих виробничих і невиробничих об'єктів, їх подальше технічне переозброєння.

Сучасний етап розвитку будівельного комплексу характеризується підсиленням конкурентної боротьби між його учасниками. При цьому, в ході здійснення виробництва будівельної продукції конкурентна боротьба ведеться одразу на кількох ринках — ринку сировини та будівельних

матеріалів, проектних та підрядних робіт, фінансовому ринку та ринку нерухомості. Посилення конкурентної боротьби висуває підвищені вимоги до підприємств будівельного комплексу стосовно забезпечення їх конкурентостійкості. З огляду на це, особливої актуальності набуває розробка методичного підходу до побудови механізму управління конкурентостійкістю будівельних підприємств.

Аналіз досліджень і публікацій. Вивченню поняття «конкурентостійкість підприємств» присвятили свої наукові праці О. Єфременко [1], С. Філіппова, С. Черкасова, М. Чорна, І. Булах [2], Л. Протасова [3], Ю. Сімах [4] тощо. Ці дослідження мають беззаперечну наукову цін-

* Верхоглядова Н. І. — д-р екон. наук, професор, проректор з навчальної та науково-педагогічної роботи.

** Радамовська І. В. — аспірант кафедри обліку, економіки та управління персоналом підприємства. ДВНЗ Придніпровська державна академія будівництва та архітектури, м. Дніпропетровськ.

ність, адже в них приділено багато уваги етимології цього поняття, вивченню його сутності та взаємозв'язку зі спорідненими категоріями, зокрема, з конкурентоспроможністю та конкурентоздатністю. Результати досліджень дають змогу дійти висновку, що управління конкурентостійкістю підприємств має першочергове значення.

Щодо проблем управління соціально-економічними системами, то вони цікавили багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців. Сутність механізму управління як економічної категорії знайшла своє відображення в роботах С. Мочерного [5], Г. Одінцової [6], О. Зайцевої, А. Радугіна, К. Радугіної [7], М. Круглова [8], А. Куценко [9] тощо. Дослідження цих авторів заклали підґрунтя для розробки механізмів управління різними аспектами діяльності підприємства.

Проте, залишаються недостатньо висвітленими і потребують поглибленого опрацювання теоретичні і методичні аспекти побудови механізму управління конкурентостійкістю будівельних підприємств з врахуванням специфіки їхньої діяльності.

Метою даного дослідження є розробка методичного підходу до побудови організаційно-економічного механізму управління конкурентостійкістю будівельних підприємств. Теоретичною основою досліджень є наукові праці зарубіжних та вітчизняних вчених, присвячених проблемам оцінки конкурентостійкості підприємств та управління нею.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідивши сутність «конкурентостійкості підприємства», можна зробити висновок про відсутність єдиного тлумачення цієї економічної категорії. Найбільш поширеною серед науковців є трактування конкурентостійкості як його здатності (або спроможності) зберігати в довгостроковому періоді свою конкурентоспроможність за будь-яких умов внутрішнього та зовнішнього середовища.

Приблизниками такої трактовки сутності поняття «конкурентостійкість підприємства» можна вважати О. Єфременко, в роботах якої конкурентостійкість визначається як здатність підприємства зберігати впродовж певного проміжку часу свою конкурентоспроможність за допомогою використання, формування та підтримки конкурентних переваг і, за необхідності, використання запасу конкурентоспроможності підприємства [1, с. 17]. Схожими є визначення конкурентостійкості, запропоновані в роботах С. Філіппової, С. Черкасової, М. Черної.

Водночас, є й інші тлумачення сутності конкурентостійкості підприємств. Так, І. Булах пов'язує це поняття з забезпеченням мінімального рівня конкурентоспроможності підприєм-

ства [2, с. 5]. На думку Л. Протасової, говорячи про конкурентостійкість, перш за все, слід мати на увазі сталість положення на ринку одного виробника стосовно іншого [3]. Ю. Сімех розглядає конкурентостійкість як комплексну характеристику ефективного функціонування підприємств в умовах конкуренції у довгостроковій перспективі. При цьому, на її думку, конкурентостійкість підприємства забезпечується одночасно наявністю конкурентоспроможності та стійкості суб'єкта господарювання [4, с. 15].

Дослідивши сутність конкурентостійкості підприємства варто відзначити, що її характерними ознаками є, перш за все, виникнення в умовах функціонування конкурентних відносин та тривалий часовий горизонт охоплення. Крім того, конкурентостійкість передбачає забезпечення ефективного функціонування підприємства, наявність у нього конкурентних переваг порівняно з іншими суб'єктами, що дозволяє йому утримувати стабільні позиції на певному сегменті ринку. Варто відзначити, що конкурентостійкість є динамічною категорією та має враховувати вплив зовнішнього середовища на діяльність підприємств, забезпечуючи протистояння негативному впливу дестабілізуючих факторів.

Всі ці ознаки мають бути враховані при побудові організаційно-економічного механізму управління конкурентостійкістю будівельних підприємств.

Управління конкурентостійкістю, на нашу думку, є складним процесом впливу керуючої підсистеми на керовану, який покликаний забезпечити ефективне функціонування, наявність конкурентних переваг порівняно з іншими підприємствами обраного ринку та стійкість функціонування. Завдяки цьому стає можливим досягнення необхідного рівня конкурентостійкості та реалізація пріоритетних цілей підприємства як складної відкритої соціально-економічної системи, що функціонує в умовах мінливого зовнішнього середовища.

Дослідження сутності поняття «механізм управління конкурентостійкістю» варто розпочати з вивчення походження самого терміна «механізм». Слід зазначити, що цей термін був запозичений економічною наукою з техніки. У перекладі з грецької мови слово «механізм» означає знаряддя, машина [10]. В економічній енциклопедії під редакцією С. Мочерного «механізм» визначається як «послідовність станів, процесів, що визначають собою якусь дію, явище», або як «система, устрій, що визначає порядок якогось виду діяльності» [5].

Якщо говорити про механізм управління, то існують наступні визначення цього понят-

тя. Г. Одінцева стверджує, що під механізмом управління розуміють сукупність способів, форм і методів впливу суб'єкта управління на об'єкт управління для досягнення поставлених цілей [6, с.48]. Схожим є визначення науковців О. Зайцевої, А. Радугіна та К. Радугіної, на думку яких механізм управління представляє собою організацію впливів, спрямованих на досягнення цілей [7]. М. Круглов визначає механізм управління як сукупність умов та методів, виконання та дотримання яких забезпечує його ефективне функціонування [8, с. 113].

Загалом, механізм управління в економічній літературі розглядається як складова частина системи управління, що забезпечує дію на чинники, від стану яких залежить результат діяльності керованого об'єкту.

В науковому обігу часто зустрічається термін «організаційно-економічний механізм управління», який по суті можна вважати синтезом двох механізмів управління — організаційного та економічного. На нашу думку, варто погодитись з твердженням А. Кученко щодо того, що організаційно-економічний механізм — це система, яка покликана формувати та регулювати відносини об'єкта управління з внутрішнім і зовнішнім середовищем через економічні важелі для досягнення кінцевої мети. [9, с. 42].

Методичний підхід до побудови організаційно-економічного механізму управління конкурентостійкістю будівельного підприємства наведено на рисунку 1.

Як видно з рисунку 1, побудова організаційно-економічного механізму управління конкурентостійкістю будівельного підприємства ґрунтується на результатах аналізу внутрішнього та зовнішнього середовища функціонування будівельного підприємства. При цьому слід враховувати, що в процесі функціонування будівельні підприємства мають адаптуватися як до зовнішнього середовища, фактори якого прямо впливають на діяльність будівельного підприємства, так і до зміни факторів, що чинять на неї опосередкований (непрямий) вплив.

Грунтуючись на результатах аналізу ситуації, що склалася під впливом факторів внутрішнього та зовнішнього середовища, необхідно визначити цілі управління конкурентостійкістю будівельного підприємства. Головною метою функціонування механізму управління конкурентостійкістю будівельного підприємства, залежно від ситуації, можуть бути підвищення, підтримання або відновлення належного рівня конкурентостійкості будівельного підприємства.

Рис. 1. Методичний підхід до побудови організаційно-економічного механізму управління конкурентостійкістю будівельного підприємства

Задля досягнення поставленої мети необхідно конкретизувати завдання управління конкурентостійкістю будівельного підприємства, які мають відповідати поточному стану підприємства та зовнішнього середовища.

Побудова організаційно-економічного механізму управління конкурентостійкістю будівельного підприємства має здійснюватися з врахуванням відповідних принципів, основними з яких, на нашу думку є системність, комплексність, планомірність, адекватність, безперервність, економічність, законності, науковості.

Організаційно-економічний механізм управління конкурентостійкістю будівельного підприємства має відповідати певним критеріям. З огляду на те, що розглядати конкурентостійкість підприємства пропонується, виділивши три її рівні (оперативний — забезпечення ефективності функціонування підприємства; тактичний — наявність конкурентоспроможності; стратегічний — досягнення конкурентостійкості як сукупності конкурентоспроможності та стійкості функціонування), основними критеріями, яким має відповідати організаційно-економічний механізм управління конкурентостійкістю будівельних підприємств мають бути підвищення ефективності функціонування, забезпечення конкурентних переваг та підтримка стійкості функціонування.

Структурування організаційно-економічного механізму управління конкурентостійкістю будівельного підприємства передбачає виділення його функціональної підсистеми та підсистеми забезпечення. Виділення функціональної підсистеми пов'язане з тим, що в рамках управління конкурентостійкістю будівельного підприємства мають виконуватися наступні функції — планування, прогнозування, організація, мотивація та контроль. В рамках підсистеми забезпечення слід виділяти матеріально-ресурсне, техніко-технологічне, кадрове, правове та інформаційне забезпечення.

Важливим при побудові організаційно-економічного механізму управління конкурентостійкістю будівельного підприємства є визначення методів управління. Всі методи управління, які можуть застосовуватися в ході управління конкурентостійкістю можна розподілити на організаційні (система організаційних і розпорядчих впливів, спрямованих на досягнення поставленої мети), соціально-психологічні (методи формування суспільної свідомості, морального стимулювання, методи, створення нормального психологічного клімату в колективі) та економічні методи управління (методи матеріального стимулювання, економічного планування, бюджетного управління тощо).

Побудова організаційно-економічного механізму управління конкурентостійкістю будівельного підприємства передбачає здійснення розробки та реалізацію заходів з підвищення конкурентостійкості будівельного підприємства.

Завершальним етапом побудови організаційно-економічного механізму управління конкурентостійкістю підприємства є здійснення оцінки ефективності його функціонування, в ході якої визначається ступінь досягнення цілей управління конкурентостійкістю та приймаються відповідні рішення.

Висновок. Таким чином, в ході нашого дослідження досліджено сутність терміну «механізм управління» та запропоновано авторський підхід до побудови організаційно-економічного механізму управління конкурентостійкістю будівельного підприємства, який сприяє розв'язанню проблеми підвищення конкурентних можливостей підприємства, зміцненню його позицій на обраному сегменті ринку та досягненню стійкості розвитку за рахунок створення та підтримання довгострокових конкурентних переваг.

Література

1. Єфременко О. В. Використання оцінки конкурентостійкості в оцінюванні конкурентоспроможності підприємства: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 / О. В. Єфременко; Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. — Луганськ, 2011. — 19 с.
2. Булах І. В. Оцінка конкурентоспроможності підприємства електров'язку: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 — економіка та управління підприємствами / І. В. Булах; Одес. нац. акад. зв'язку ім. О. С. Попова. — О., 2008. — 20 с.
3. Протасова Л. В. Стратегічне планування як інструмент забезпечення конкурентоспроможності підприємств молочної промисловості / Л. В. Протасова // Економіка. Управління. Інновації. Електронне наукове фахове видання. — 2010. — № 2 (4)
4. Сімах Ю. А. Визначення поняття конкурентостійкості підприємства / Ю. А. Сімах // Вісник Міжнародного Слов'янського Університету. Серія «Економічні науки». — 2007. — Т. X, № 1. — С. 12–16.
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. — К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. — 1728 с.
6. Економічна енциклопедія: у 3 т. / редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. — К [Т. 2].: Вид. центр «Академія», 2001.
7. Одинцова Г. С. Механізм управління підприємством: поняття і содержание / Одинцова Г. С. // Економіка розвитку: науковий журнал.

Харків : ХНЕУ, 2005. — № 4 (36). — С. 48–50.

8. Основы менеджмента : учеб. пособие / О. А. Зайцева, А. А. Радугин, К. А. Радугина и др. — М. : Центр, 1998. — 432 с.

9. Круглов М. И. Стратегическое управление компанией : учеб. для вузов / М. И. Круглов. —

М. : Русская деловая литература, 1998. — 768 с.

10. Куценко А. А. Організаційно-економічний механізм управління ефективністю діяльності підприємств споживчої кооперації України : монографія / А. А. Куценко. — Полтава : РВВ ПУСКУ, 2008. — 205 с.

Поступила до редакції 18.08.14

© Н. І. Верхоглядова, І. В. Радамовська, 2014

УДК 622.012.014.2.003.001

Е. К. Бабец*

РАЗРАБОТКА МОДЕЛИ СТРАТЕГИЧЕСКОГО СЦЕНАРНОГО ПЛАНИРОВАНИЯ РАБОТЫ ГОРНОРУДНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ В УСЛОВИЯХ ПРОГНОЗНЫХ ИЗМЕНЕНИЙ КОНЪЮНКТУРЫ РЫНКА ЖЕЛЕЗОРУДНОЙ ПРОДУКЦИИ

Приведена концептуальна структура розробки системи стратегічного сценарного планування роботи гірничорудних підприємств в умовах прогнозних змін кон'юнктури ринку ЗРС в формі адаптивної моделі. Її побудову (розглядається на прикладі ПАТ «Кривбасзалізрудком») пропонується здійснювати, використовуючи механізми зворотного зв'язку, на базі економетричного аналізу впливу фундаментальних факторів на кон'юнктуру ринку ЗРС для моделювання системи взаємозв'язків процесів підприємства з ринком через баланс попиту і пропозиції, а також аксіоматичного прогнозу розвитку галузі на горизонті стратегії.

Ключові слова: залізорудне підприємство, стратегія, сценарне планування, зворотний зв'язок, оптимізація.

Приведена концептуальная структура разработки системы стратегического сценарного планирования работы горнорудных предприятий в условиях прогнозных изменений конъюнктуры рынка ЖРС в форме адаптивной модели. Ее построение (рассматривается на примере ПАО «Кривбассжелезрудком») предлагается осуществлять, используя механизмы обратной связи, на базе эконометрического анализа влияния фундаментальных факторов на конъюнктуру рынка ЖРС для моделирования системы взаимосвязей процессов предприятия с рынком через баланс спроса и предложения, а также аксиоматического прогноза развития отрасли на горизонте стратегии.

Ключевые слова: железорудное предприятие, стратегия, сценарное планирование, обратная связь, оптимизация

Shown a conceptual structure of development the strategic scenario planning system for mining enterprises in the terms of forecast changes in the iron ore market conjuncture in the form of an adaptive model. Its construction (the case of PJSC «Krivbasszhelezrudkom») proposes to implement using the feedback mechanisms on the basis of an econometric analysis of the impact of the fundamental factors to iron ore market conjuncture for modeling system interconnections of enterprise processes with the market through the balance of supply and demand, as well as the axiomatic forecast of the industry development on the strategy horizon.

Keywords: iron ore company, strategy, scenario planning, feedback, optimization.

Постановка проблеми. Учитывая нестабильность в мировой экономике, вызвавшую ряд финансово-экономических (прогнозируемых) кризисов и их негативное влияние на эффективность работы горнорудных предприятий, значительно возрастает роль стратегического менеджмента и бизнес-планирования.

На большинстве железорудных предприятий Украины внедрены ERP системы SAP for Mining, но они не позволяют решать задачи поддержки принятия стратегических управленческих решений на горизонте долгосрочного планирования деятельности предприятий исходя из маркетинговых предпосылок. Этот же недостаток характерен

* Бабець Є. К. — канд. техн. наук, директор Науково-дослідницького гірничорудного інституту (НДГРІ), професор кафедри «Менеджменту і адміністрування» (МіА), академік Академії економічних наук України, чл.-кор. Академії гірничих наук України, ДВНЗ «Криворізький національний університет» (ДВНЗ «КНУ»), м. Кривий Ріг.